

Wezen en verschijning in het verbond?

Uit een helder artikel van dr. S. U. Zuidema, in het „Kerkblad voor N.O.-Indië“ (30 Nov. '39), nemen we dit gedeelte over:

Wanneer wij onderscheiden tusschen de verschijning van iets en de zaak zelf, dan is dit een onderscheiding, welke op het gebied van het menselijk kennen plaats vindt. De zaak zelf wordt er niet anders van. Alleen wordt er maar mede aangeduid, dat de kennende mensch misschien niet heel de betreffende zaak kan kennen, en met oog daarop wordt dan van de verschijning van die zaak gesproken: dat is datgene aan die zaak, wat er aan kenbaar is. Zoo is b.v. het teken des verbonds, de heilige doop, iets, dat voor menschen kenbaar is: we zien dien doop toebediend, we hooren den dienaar der Sacramenten de woorden van den doop uitspreken, en dussende ontvangen we iets, waardoor God ons Zijn verbond des te beter te verstaan geeft en verzegelt, een verbondsteeken. Dit verbondsteeken behoort zelf even intens tot de werkelijkheid van het verbond als al het andere wat tot het verbond behoort. Op dezelfde wijze, waarop — naar de eigen opvatting van Prof. Aalders — de boom der kennis des goeds en des kwaads de openbaring was van het werkverbond en binnen dat werkverbond een eigen en zeer belangrijke plaats innam.

Wanneer men deze opvatting niet huldigt, dan zal men gedwongen zijn, de realiteit van de verschijning van het verbond te ontkennen. Dan zijn de verbondsteeken enkel bedriegelijke schijn, waarvan we ten spoedigste bevrijd moeten worden. En een derde is er niet.

En nu heeft de hoogleraar zich m.i. in deze impasse ingewerkt: dat hij niet spreken wil van den schijn der verbondsteeken, maar wel spreken wil van schijnbare, onechte bondelingen. Dat hij derhalve in het een geval de verschijning als iets reëls erkent (en dus als iets wezenlijks, want reëel en wezenlijk worden door hem geïdentificeerd, b.v. op blz. 201), in het andere geval de verschijning als iets onreëls beschouwt. Dit nu is m.i. ongeoorloofd.

Des te ernstiger wordt deze fout, wanneer dan verder meer dan eens opgemerkt wordt, dat we hier met een tegenstrijdigheid in aanraking komen, welke wij wel nooit zullen kunnen oplossen. Een tegenstrijdigheid tusschen wezen en verschijning van het genadeverbond. Tot het wezen van het genadeverbond behooren enkel de uitverkorenen, en tot de verschijning van het genadeverbond behooren ook niet-uitverkorenen. De uiterlijke verschijning en de inwendige realiteit van het genadeverbond dekken elkander nimmer volkomen (blz. 211). De schrijver is dan van oordeel, dat dit het probleem is, dat de Schrift ons voorlegt (blz. 211), waaraan wij niet moeten zoeken te ontkomen.

Gaarne zou ik hierna niet willen ontkomen, als ik maar niet duidelijk zag, dat dit het probleem is, zooals de schrijver het ons voorlegt; en dat hij het ons zoo voorlegt, omdat hij ter kwader ure, zonder dat ooit het woord „wezen“ of „verschijning“ in de Schrift in dit verband gebruikt wordt, en zonder dat ooit de Schrift ons dringt, om deze woorden te gebruiken in den tweelachtigen zin, waarin de schrijver dit doet, deze verduisteringsproef heeft ingevoerd, in de overtuiging, dat hij hierna de den stand van zaken verhelderde.

Ik geloof niet in tegenstrijdigheden bij de werken, noch bij de openbaring van God. Ik ben de overtuiging toegedaan, dat dit maar schijn, geen werkelijkheid is. Veel liever neem ik aan, dat wij op een dwaalweg zijn, indien we tot de conclusie komen, dat er een tegenstrijdigheid is in het genadeverbond van den almachtigen God. En dat we ons door het feit, dat we tot deze conclusie kwamen, moeten laten waarschuwen, dat het in onze verwerking van de gegevens der Heilige Schrift ergens hapert. Zoo hapert het in dit geval kennelijk hier, dat de schrijver verschijning en schijn dooreen verwart, en een oncritisch gebruik maakt van termen, die juist op het critieke moment van zoo beslissende beteekenis zijn. M.i. is deze studie — haars ondanks — een bewijs, dat wij er niet komen met de verbondsteek, indien we niet andere onderscheidingen dan die tusschen wezen, werkelijkheid, verschijning en schijn gaan gebruiken.

Ik wil dit nog aantoonen met het volgende: Schijnbondelingen zijn zij, die enkel aan de uiterlijke verschijning van het verbond deel hebben. In waarheid hebben ze aan het genadeverbond geen deel. Maar: hoort de uiterlijke verschijning van het genadeverbond dan niet mede tot de werkelijkheid van dat verbond? En verder: Hoe kan dan „hoogsternstig“ gewaarschuwd worden tegen verbondsafval? Degenen, die afvallen, behoorden immers toch slechts in schijn tot het verbond, zijn toch nooit anders dan onechte bondelingen geweest? Wie kan afvallen, indien hij niet eerst behoorde tot de groep, waaruit hij afvalt? Wie kan het verbond breken, indien hij nimmer binnen het verbond is geweest; enkel maar in schijn er deel aan had?

Hier keert de zaak zich tegen hem, die haar wilde behartigen. Hoe kan men tegen het religieus formalisme doeltreffend waarschuwen, indien men eerst een theorie verdedigt, volgens welke religieus formalisten nooit of te nimmer deel hebben aan het genadeverbond? Hoe kan men dan nog op onduidelijke wijze vermanen tegen dit religieus formalisme als tegen verbondsafval, verbondbreuk? Al de vermaningen en waarschuwingen vanuit dit standpunt hebben een dubbelzinnig, gebroken karakter. En die gebrokenheid en innerlijke machteloosheid neemt niet eerder een einde, dan nadat men zelf gebroken heeft met de leer, dat degenen, die enkel

raadslagend en informatorisch karakter dragen, en de rapporten en besluiten niet meer dan adviseerende kracht bezitten, kan er tegen deelname ook van de zijde der Gereformeerden m.i. geen overwegend bezwaar worden ingebracht (al ontken ik geenszins, dat aan zulk een deelname allerlei moeilijkheden verbonden kunnen zijn), mits grondslag en doel der samenkomsten niets bevallen, wat strijdig is met onze belijdenis, en het steeds geoorloofd en mogelijk blijft publiek voor onze overtuiging uit te komen.

Uitkomen voor eigen overtuiging.

Dat laatste mag er wel bij, want niet alleen maakt het verplicht gebruik van de door de Conferentie als voertaal vastgestelde talen het vele deelnemers moeilijk a l'improviste aan de beraadslagingen deel te nemen, maar ook kan het heel goed gebeuren, dat leiders der conferentie den spreektijd dusdanig verdeelen, dat er voor een bepaalde groep weinig gelegenheid bestaat behoortlijk voor haar meening uit te komen.

Dat dit laatste niet een denkbeeldig gevaar is, moge blijken uit hetgeen mij door één van de deelnemers aan de conferentie te Tambaram werd meegedeeld. Zoals U weet, heeft Dr. Kraemer een belangrijk boek geschreven ter voorbereiding van de Conferentie. Het schijnt echter, dat Dr. Mott dit werk wel wat al te veel rechts georiënteerd achtte, weshalve hij op de conferentie zelf, althans tijdens de plenaire zittingen, Dr. Kraemer weinig of geen gelegenheid meer heeft geschonken zijn standpunt nader toe te lichten om de „links georiënteerden“ niet al te zeer af te schrikken. Naar men mij vertelde werd aan Dr. Kraemer op de plenaire zittingen slechts éénmaal het woord verleend, en toen hij den vastgestellten tijd van 5 minuten overschreed, werd hij door den praeses eigenhandig van het podium verwijderd! En dat, terwijl aan mannen als Stanley Jones, Kagawa e. a. ruimschoots het woord werd verleend bij meer dan één gelegenheid. Natuurlijk moet op zulk een wereldconferentie met honderden deelnemers streng de hand worden gehouden aan den vastgestellten spreektijd, vooral op de voltallige vergaderingen, maar het bovenstaande bewijst toch duidelijk, dat het streven van Dr. Mott om zooveel mogelijk „rechts“ en „links“ op de conferentie in evenwicht te houden en beide groepen voor deelname aan de internationale zendingsconferenties te behouden, in de praktijk er toe leiden kan, dat lang niet ieder voor zijn overtuiging voldoende uit kan komen.

De weg terug. Mede onder invloed der inheemsche afgevaardigden?

Overigens is op de Conferentie wel heel duidelijk geworden — en dat is misschien wel één van de allerbelangrijkste vruchten van Tambaram —, dat de afbuiging naar links, die wij in onze vroegere artikelen over de conferentie van Tambaram (in verband met het boek van Dr. Kraemer) constateerden ten aanzien van den internationalen Zendingsraad sinds „Edinburgh 1910“, in Madras is gestuit.

De Internationale Zendingbeweging, die te Jeruzalem voor een groot deel duidelijk den weg van het syncretisme opging en door het beruchte „Leeken-rapport“ geheel in de wateren van het „modernisme“ verzeld dreigde te raken, heeft te Tambaram, mede onder invloed van den (ook in het boek van Dr. Kraemer) telkens weer herhaalden oproep om tot den Bijbel terug te keeren, haar koers veranderd.

Wie de rapporten leest, die door den Internationalen Zendingsraad verleden jaar zijn gepubliceerd, in een boek van meer dan 200 pagina's, kan niet anders zeggen, dan dat de wereldzending, Gode zij dank, wat de overgrote meerderheid betreft, zich bevindt op „den weg terug“.

Zeker, er staat nog heel wat in deze resoluties, dat wij anders zouden wenschen; ook zullen wij eerst de volledige rapporten nog nader moeten bestudeeren (waarin ook een verslag van de discussies is opgenomen); maar als geheel genomen is een koerswijziging naar rechts onmiskenbaar.

De orthodoxe deelnemers aan de conferentie te Tambaram constateren dan ook allen, vrijwel zonder uitzondering, met dankbaarheid den duidelijken drang naar een meer aan den Bijbel georiënteerde bespreking der verschillende vraagstukken. Hoezeer Dr. Mott ook een naar zijn meening heilzaam evenwicht wilde bewaren, de „Committee“ van den Internationalen Zendingsraad heeft zelf toch ongetwijfeld den sterken stimulans in de richting van „bijbelsch denken“ bevorderd. En het was „merkwaardig te zien“, schrijft Dr. Pos in zijn boven reeds geciteerd verslag, „hoe in de conferentie als een geheel de met klare bewustheid zich aan den Bijbel als Gods Woord oriënteerende groepen de leiding hadden, en hoe de conferentie als een geheel in deze richting meeging... Naarmate de conferentie voortschreed, kwam ze hoe langer hoe dicht bij den Bijbel.“

Het lijkt mij niet onmogelijk, dat één der redenen, die tot deze koerswijziging hebben geleid, gelegen is in het feit, dat thans voor het eerst de inheemsche afgevaardigden in de meerderheid waren. Ik heb er vroeger in ander verband reeds op gewezen, dat de inheemsche kerken op het zendingsveld

veelal dicht bij de Schrift leven, dan de Zendingen, die hun het Evangelie hebben verkondigd, ook al is de invloed van moderne zendingen op de inheemsche kerken, b.v. in China, natuurlijk heel duidelijk merkbaar. De Schriftcritiek is een decadentverschijnsel, dat pas in een later stadium optreedt, wanneer de „eerste liefde“ verlaten wordt.

Hoe het echter ook zij, de oproep „terug tot den Bijbel“, zoo dikwijls vóór en tijdens de Conferentie aangeheven, is niet tevergeefs geweest. Met enkele voorbeelden wil ik dit nader adstrueeren in een samenvattend slotartikel.

Kar.

H. R.

1) „Wir haben das Angesicht der Gemeinde Jesu unter den Völkern geschaut. Und keiner, der in Tambaram war, wird es je vergessen“, schrijft Dr. Harigstein in één van zijn artikelen over Tambaram (Ev. Miss. Mag., Febr. '39, p. 37).

2) Prof. Schlunk deelt in één van zijn artikelen over Tambaram (Neue Allg. Miss. Zeitschr., Mei 1939, p. 79) mede, dat de Anglikaanse bisschoppen bij de Avondmaalsviering volgens Gereformeerden ritus wel aan tafel zaten, maar niet aten van het brood noch dronken van den wijn.

3) „The World Mission of the Church, Tambaram, 1938“, Londen, 1939.

4) Ik haal hier slechts één der desbetreffende uitspraken aan, n.l. van den ook onder ons zeer goed bekenden Dr. Schlunk, die al de 3 groots wereldzendingsconferenties van de laatste decennia heeft bijgewoond. In één van zijn artikelen over Tambaram (Neue Allg. Miss. Zeitschr., Mei 1939, p. 77) schrijft hij: „Wenn man den Gesamtgehalt dessen, was die Konferenz zu den entscheidenden Fragen des missionarischen Handelns gesagt hat, überschaut, dann kann der deutsche Beobachter nur mit tiefer Bewunderung feststellen, wie Gott sein Werk auf dem Wege von Edinburgh über Jerusalem nach Madras immer mehr in die biblische Linie der Nüchternheit, des Gehorsams und der Demut geführt hat.“

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Hooggenachte Redacteur!

Het artikel in het „Leidersblad“ geteekend door den heer G., is opnieuw een bewijs, dat wij leven in een tijd van geestelijke verwarring.

De beschuldigingen, welke de tegenwoordige Verbondsmensen te hooren krijgen, zijn zoo oud als de Geref. verbondsbeschouwing zelf is.

Het mysticisme van allerlei slag heeft altijd beweerd, die Gereformeerden maken er een optelsommetje van, tweemaal ter kerk, mee-arbeiden in kerk, Zending en Evangelisatie, de jonge menschen ijverig in hun jeugdwerk.

Simple comme bonjour. Ze hebben het Verbond gehouden. Al-right.

Het is het oude, valsche liedje, dat mij nog van vroeger jaren in de ooren klinkt. Alleen met dit verschil, dat het nu wordt gespeeld door sommige Geref. jeugdleiders.

En dan wordt het gevaarlijker. Maar zoomin als de anderen zich van de wijs lieten brengen door de mysticisten, zoomin zullen het de jongeren laten doen door deze jeugdleiders.

Wat zou er van het Geref. leven terecht zijn gekomen, indien men ook maar één oogenblik naar deze boze stemmen had geluisterd.

Hebben wij soms den rijkdom, dien we door Gods genade in ons vaderland nog mogen bezitten, aan deze menschen te danken? Wij weten beter, ook de heer Gr. wel.

Neen, daar waar het Verbond Gods werd hoog gehouden, daar openbaarde zich het krachtigste het leven der heiligmaking. In die kringen werd gestreden voor de zuiverheid der confessie, voor de vrijmaking der kerk, voor Chr. onderwijs, voor Chr. staatkunde, voor de Theologische School, voor een Chr. Universiteit en voor het Geref. jeugdwerk.

Dwars tegen allerlei onware verwijten in, is men voortgegaan, om in eenvoudige gehoorzaamheid te doen wat de Heere van hen vroeg, ook al werd hun optreden door velen miskend en als een optelsommetje van plichtplegingen gedesequalificeerd.

Inderdaad, mijnheer G., dat trouw ter kerke gaan, dat eenvoudige werken voor onze jeugdverenigingen, enz., daarin openbaart zich een wandelen in den weg des Verbonds, een doen van Gods wil. En de ijverigste werkers verdienen geen extra waarschuwing zooals u het doet, maar het vervult onze harten met groote dankbaarheid aan onzen God, dat Hij Zijn Verbond gedenkt, en dat er ook in onzen donkeren tijd nog zooveel ijver is voor 's Heeren zaak. Als we dan zien naar over de grenzen, dan prijzen wij den Naam des Heeren voor zooveel rijkdom aan ons Geref. leven geschenken.

Neen, als het „Leidersblad“ waarschuwen wil, moet het een anderen kant uitzien. Naar den zelfkant van ons Geref. leven, naar de zeer vele Geref. gezinnen, die het al heel prachtig vinden als ze eenmaal ter kerk gaan, maar de honderden, die niet warm te krijgen zijn voor de dingen van het Koninkrijk Gods. Naar de indifferente jeugd, die noch de catechisatie, noch de jeugdverenigingen wenschen te bezoeken. En hahas is dit contingent tegenwoordig niet onbelangrijk.

Hier ligt de zonde van ons volk. Dit is de crisis van onzen tijd, de afval van de duizenden gedoopten. En al is het „Leidersblad“ bevreesd voor het woord „Verbondswnak“, de Schrift zegt toch heel duidelijk, dat het Tyrus en Sidon, de heidenen, verdragelijker zal zijn dan degenen, die het Verbond niet hebben willen houden.

Het spijt mij, mijnheer de Redacteur, dat ik het artikel van G. gevaarlijk moet noemen voor ons Geref. jeugdwerk en voor heel ons Geref. leven.

Utrecht, Febr. 1940.

JAC. G. VAN OORD.

alsdienst
n tot een
heurdheid
a geloovig
s geboden
ring deel-
Als van-
s, dat het
naam toch
ler“, lezen
van „De
allen één
ods deel-
tegenstel-
m kerke-
droevige
heid (plu-
wel heel

officiële
naar de
van een
maar in
ig streven
Want zulk
n“ stompt
escheiden
ke werke-
van kerke-
rang naar
nd dringt.
niet-deel-
dienst als
den voor
aarachtige
dan een
stafel met
ht of ten
ontroering
et gemeen-
Christus
de smaad-
dan door
de breking

renties als
i voor het
teenschap-
het wezen
wereld (en
enisch be-
el degelijk
och wordt
is gewilde
roken als
isch besef
fprijzingen

preking-
eit, dat de
zelfs meer
duidelijk
ge wereld-
ereenkom-
n. Ge-
p een con-
e geheele
welke door
is voor-
r zijn. Als
oren ook
e leden of
conferentie

ndingspro-
soo schreef
aar aanle-
rof. J. H.
it op eigen
heid wordt
de zending

m. Als we
overtuiging
ook in de
bespreken
dan vroer-
ing, waar-
rale plaats
erden hun
leze vraag-
door God
n de Gere-
n zich op
dingswerk,
sarbeiders,
eid is om
kennis van
ik wij onze
en van de
e stem en
len Bijbel“,
ig, „is een
H. Bavinek
wat onze
representa-
nem daarin
louter be-

aan de verschijning van het verbond deel hebben, slechts in schijn bondelingen zijn. Met de leer, dat bondelingen en uitverkorenen quantitatief identiek zijn.

Dr Zuidema merkt nog op, dat theologen wel eens „wat al te lichtvaardig en wat al te 'naief' gebruik maken van filosofisch zwaar belaste termen en onderscheidingen". We zijn 'tdaarmee eens.

Het artikel van den heer Grashoff.

We gaven onlangs het artikel van den heer Grashoff en het antwoord dat de heer H. Algra daarop gaf.

Thans schrijft ds J. H. Rietberg in „De Wachter”:

Wij loopen altijd het gevaar van het standpunt, dat het onze niet is, een caricatuur te maken en dan daartegen te gaan strijden en dan nog te meenen, dat wij het heel goed doen en gelijk hebben.

Het is den heer Grashoff niet anders vergaan. Hij maakt een caricatuur-teekening, waartegen hij dan zeer getrouw „waarschuwend de hand” opheft. Dit is heel jammer. Want zoo doende worden misverstanden gekweekt die ons hoe langer hoe verder van elkander afbrengen en de atmosfeer in onze kerken grondig bederven, zoodat wij ten slotte zoover zouden kunnen komen, dat wij elkander niet meer kunnen verstaan.

Even later:

Tot mijn groote verbazing schrijft de heer Grashoff nog weer dat oude, dat men in den „A”-kring slechts weinig wilde weten van het verbond. In den ouden „A”-kring wilde men wel terdege weten van het verbond, maar velen wilden niet weten van de opvatting, die Dr Kuiper voorstond. Tegen die opvatting kwam verzet. Maar dat was niet, omdat men weinig van het verbond wilde weten, maar omdat men de beschouwing van Kuiper niet kon aanvaarden, zooals er ook in onze dagen velen zijn, die zich niet in de verbondopvatting van Kuiper kunnen vinden en meer terugkeeren tot de opvatting van dien ouden „A”-kring. Zeker, het waren de „B”-mensen, die Kuiper's inzichten naar voren brachten. Maar dat waren dan ook de inzichten van Kuiper, wat nog niet in alle deelen hetzelfde is als de gereformeerde, Schriftuurlijke leer des verbonds. O ja, er waren in dien tijd mensen, die 'n ieder, die het niet over heel de linie met Kuiper eens was, uitmachten voor ongereformeerd, doopersch, methodistisch en wat voor fraai's men meer bedenken kon. Wat hebben sommige voorvaders uit dien ouden „A”-kring in dit opzicht niet moeten hooren!

Eindelijk:

Uitgaande van zijn verkeerd inzicht in de geschiedenis, beweert hij verder, dat „zich sedert dien een radicale omkeer heeft voltrokken”.

Wat er verandering gekomen is, wil ik den schrijver in het „Leidersblad” gaarne toegeven. Want er is zeker verandering hierin, dat steeds groofter geworden is het getal van hen, die Kuiper's inzichten niet ten volle deelen. Wie Kuiper's woord beschouwt als het laatste en afdoende, zal dit stellig betreuen. Hieruit moeten, naar ik meen, ook verklaard worden die verschillende jammerklachten, dat het in onze kerken zoo treurig gesteld is. Denkt maar aan Prof. Hepp, die in zijn bekende brochures in het afwijken van de lijn van Kuiper een symptoom van „dreigende deformatie” ziet. Maar wie gelooft, dat Kuiper niet in alles de lijn zulver getrokken heeft, zal in gegronde critiek op zijn inzichten geen achteruitgang zien, waarover hij klaagzangen zingt, maar een vooruitgang, waarin hij een zegen ziet.

Wie zijn dat?

„De Wachter” (ds Rietberg) citeert „De Heraut”:

Deze richting kenmerkt zich door haar volkomen gemis aan historische zin; ze wil niet in de leerschool gaan bij wat onze uitnemendste theologen hebben geleerd om op dat fundament voort te bouwen, maar werpt dat alles als nutteloos en zelfs hinderlijken ballast over boord, om nu nieuwe banen in te slaan, daarbij alleen varende op het kompas van haar filosofische bespiegelingen. Het spreekt wel vanzelf, dat ze daarom ook niets weten wil van de historische interpretatie van onze belijdenisschriften, zooals deze tot dusver onder ons, ik zou bijna zeggen, als axioma gold. Wat de opstellers dier belijdenisschriften, een Ursinus en Olevianus, een Guido de Brès ons hebben geleerd: wat onze vrome martelaren, die met hun bloed die belijdenissen hebben bezegeld, hebben beleden; wat Calvin en na hem heel de achtbare rij onzer uitnemendste theologen hebben getuigd, heeft voor hen alleen „historische waarde”. Aan die belijdenis zelf willen ze nog wel vasthouden, mits die belijdenis dan verklaard

en verstaan wordt naar hun meeningen en hun dogmatische of filosofische opvattingen. Want wel wordt dit niet zoo ronduit gezegd, maar gesproken van het „geloofsbewustzijn der gemeente”, doch deze, ook door de ethische theologie bij voorkeur gebruikte term, is niets anders dan een camouflage voor hun eigen meening, zooals Dr A. Kuiper terecht aan de ethischen verweet, wanneer zij van „het geloof der gemeente” spraken. In plaats van den vasten grond der historische interpretatie, krijgt men dan het drijfzand van de subjectivistische opvatting, waardoor feitelijk alle wind van leering vrij spel heeft en de band aan de belijdenis, om het nu op zijn zachtst uit te drukken, een zeer elastieke band wordt, dien ieder zoover rekken wil als hem zelf goeddunkt.

Terecht vraagt het blad: „wie zijn dat”? Antwoord zal het blad wel niet krijgen. Ik vind dit alles bebroevende polemic.

Het fabeltje nog niet dood.

Dr Kaajan schrijft in „Utr. Kb.”:

Toen in 1559 Knox eenige vragen aan Calvin voorlegde, raadpleegde deze eerst met zijn collega's en diende hem vervolgens van beschied.

Een der vragen liep over deze kwestie of kinderen van afgodendienaars en geëxcommuniceerden tot den doop zijn toe te laten, zelfs vóórdat de ouders tot berouw zijn gekomen. De vraag is: wie worden met deze afgodendienaars bedoeld? De Roomschen? Waarschijnlijk wel. En niettemin wil Calvin deze kinderen doopen, hij en zijn collega's, die allen met hem van 't zelfde gevoelen waren. Waarom? De belofte Gods strekt zich immers uit tot duizenden dergenen, die Hem liefhebben.

We hebben onlangs breed uiteengezet, waarom volgens Calvin zelf „afgodendienaars” hier geen roomschen zijn. 't Waren kinderen, die naar Calvin's eigen woorden, leden der kerk waren.

K. S.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Dristal te:

Boxum: Cand. L. Dockes, hulppred. te Den Helder; Cand. P. v. d. Schaaf, hulppred. te Ouderkerk a. d. Amstel; Cand. F. H. Vonk, hulppred. te Assen.

Beroepen te:

Hattum: J. O. Mulder te Langerak (Z.-H.).

Aangenomen naar:

Leenwarden (vac. Dr W. A. v. Es): A. W. Wymenga te Uithuizen.

Bedankt voor:

Wansweerd: D. A. Zijlstra te Nieuw-Beets.

Emeritaat Dr W. G. Harrenstein.

In verband met zijn benoeming tot leger- en vlootpredikant in algemeenen dienst heeft de classis Haarlem der Geref. Kerken aan Dr W. G. Harrenstein, predikant bij de kerk van Santpoort, na een diensttijd van ruim 26 jaar, eervol emeritaat verleend.

Benoemd tot Hulpprediker te:

Oudkorp (Z.-H.): Cand. D. J. P. Meijer te Badhoevedorp (aanget.).

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK.

Bedankt voor:

Zwaagwesteinde: J. van der Knijff te De Krim.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Arnhem (vac. J. Loos): J. H. van Grieken te Puttershoek. Arnhem (vac. wijlen H. O. Roscam Abbing): H. J. Langman te Jutryp en Hommerts.

Apeldoorn (vac. J. C. H. Romijn): Th. E. v. d. Brug te Harlingen.

Exst: J. L. Brinkerink te Groot-Schermer.

Goes (toez.): G. W. Korevaar te Zaamlag.

Loenen a. d. Vecht: A. J. van Rhijn te Oppenhuizen.

Wolvega (toez.): A. D. Winkles te Burgwerd en Hichtum.

Aangenomen naar:

Alkmaar (vac. C. v. Dop): J. D. Kleynse te Oud-Beijerland.

Leimuiden: Cand. S. F. v. Veenen, hulppred. te Beilen.

De Prot. Kerk in Ned. Indië: Cand. M. L. W. Schoch, hulpprediker te 's-Gravenhage.

Bedankt voor:

Dussen: M. Verweij te Driessum (Fr.).

Intrede te:

Donkerbroek: J. Heidinga. Tekst: Rom. 8:31.

Dreischor: Cand. J. J. Siezen.

Idaard: J. C. A. Nijenhuis Ockhuizen. Tekst: Luc. 18:9-13.

Leersum: H. R. J. Reijenga. Tekst: Ef. 4:15.

Emeritaat.

Aan Dr K. H. E. Gravemeijer, pred. bij de Ned. Herv. Gem. te 's-Gravenhage, is met ingang van 1 April eervol emeritaat verleend in verband met zijn benoeming tot secretaris van de Alg. Synode der Ned. Herv. Kerk.

Benoemd tot Hulpprediker te:

Schore en Vlakte: Cand. A. Pietersma, hulppred. te Wemkelinge.

Overleden:

G. Stoel, pred. te Vrieschelo, 64 jaar.

Binnenkort verschijnt:

AMBT EN OPLEIDING

Een bespreking van enkele zaken betreffende Kerk, Opleiding, Wetenschap en Theologie door A. M. LINDEBOOM

Prijs f 2.—.

Bestel het reeds nu bij Uw boekhandel of rechtstreeks bij de uitgevers op postrekening no. 36000

OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V. - GOES

Uitgave OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V. Goes

Jezus' lijden, sterven en opstanding

(Ineenvoeging der vier Evangelien) door H. J. VAN KEMPEN f 0.60

Al wat de vier Evangelisten over het Lijden, Sterven en de Opstanding van Jezus mededeelen, is hier naar tijdsorde met de woorden der Schrift gerangschikt.

Voor H.H. Onderwijzers van groot gemak bij de behandeling der Bijb. Geschiedenis in deze weken vóór Paschen.

Verkrijgbaar in iederen boekhandel, alsmede, na storting van het bedrag op postrekening No. 36000, bij de Uitgevers.

SNEEK EN DE LEERGESCHILLEN!

of misschien beter gezegd

de meeningsverschillen!

Wat zal de Synode van Sneek in deze moeilijke zaak beslissen?

Tracht U een zelfstandig oordeel te vormen en laat U principieel, objectief en op eenvoudige wijze voorlichten door het boek van A. Janse:

RONDOM DE REFORMATIE.

Wanneer ge dit boek gelezen hebt, weet ge niet alleen waarover het gaat, maar doorziet ge ook den achtergrond der dingen.

Prijs f 1.50, Geb. f 2.—.

Verkrijgbaar bij den boekhandel of rechtstreeks te bestellen op postrek. 36000

OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V. - GOES

Vragen, te stellen aan hen, die wenschen te worden toegelaten tot het Heilig Avondmaal

Prijs f 1—50 exx. f 0.02 per ex., 51 en meer à f 0.01½ per ex.

Deze formulieren zijn zeer geschikt ter uitreiking aan hen, die zich voorbereiden Openbare belijdenis te doen, opdat ze zich op deze vragen voorbereiden kunnen.

Verkrijgbaar bij den boekhandel en bij de uitgevers

OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V. - GOES

De voorraad van het

JAARBOEK TEN DIENSTE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

vermindert snel. - Hebt U reeds een exemplaar besteld bij den boekhandel of bij de Uitgevers OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Giro 36000, Goes? Prijs f 1.—